אלא אי אמרת דיעבד מאי נינהו. פי' הקונטרס מאי האי דקאמר ליה איסורא לא הוה מנסיב ליה עלה למיעבד וה"ה נמי כשא"ל זיל גנוב ואיזדבן כעבד עברי דהוה מצי לאקשויי ומי שרי להשיאו עלה לגנוב ולעשות איסורא אלא גמרא פריך שפיר עוי"ל דאי הוה מקשה ליה הכי הוה י"ל ליה לשנויי דאמר ליה זיל ומכור עצמך וכו' אליעזר דאמר (לעיל דף יד:) אחד זה ואחד זה רבו מוסר לו שפחה כנענית[ז]:

הדרן עלך האומר

עשרה יוחסים עלו מבבל[1] כהני לויי ישראלי חללי גירי וחרורי ממזירי נתיני שתוקי ואסופי [2]כהני לויי וישראלי מותרין לבא זה בזה [3]לויי ישראלי חללי גירי וחרורי מותרין לבא זה בזה ואלו הם שתוקי [4]גירי וחרורי [5]ממזירי ונתיני שתוקי ואסופי כולם מותרין לבא זה בזה [6]כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו [7]אסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי: **גמ'** עשרה יוחסים עלו מבבל: מאי איריא דתני עלו מבבל ניתני הלכו לארץ ישראל מילתא אגב אורחיה קמ"ל[8] [9]כדתניא [10]וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך מלמד שביית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות בשלמא בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל היינו דכתיב דברי

האומר לשפחתו מעוברת: **הרי את כת חורין.** כגון שחרור זה וולדך עבד: **ולדה כמוה.** משוחרר כדיליף בקיפא שנאמר האשה וילדיה תהיה לאדוניה בזמן שהאשה לאדוניה הולד[ז] שאינו לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולד לאדוניה: **מאי תלמודא.** היכא שמעינן מהאי קרא דבריו קיימין: **אמר רבא אדרבי יוסי הגלילי.** האי קרא אדרבי יוסי קאי ולדה כמוה משום שנא' כי': **מתני' יכולין ממזרין ליטהר.** מפסול זרעם שלא יהו בניהם ממזרים: **כגה עבד.** ואין ממזר דהא ולדה כמוה: **כן חורין.** ומותר בישראלית: **הרי זה עבד ממזר.** בגמרא יליף לה טעמא: **גמ' לכתחילה קאמר.** ממזר טעמא שפחה דקסבר דכי כתיב[1] לא יהיה קדש בישראל כשר כתיב ולא בממזר: **או דיעבד קאמר.** ממזר שנשא שפחה אכל לכתחילה לא יצא דהא ישראל הוא וקרינא ביה לא יהיה קדש (דברים כג) דמתרגמינן לא יסב גברא וגו' דשפחה הרי היא כבהמה ובאומיה הפקר וקדישות: **עיברת את הזכרים.** שילכו למקום שאין מכירין ויאמר עבד אני ונשא שפחה ואין מומה בידו: **ואת הנקבות לא עיברת.** אין דרך אשה לגלות ממקומה ולנקב מתולות ליגשא בסתר מאחר שיש מומין בידה אלמא ר' טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה ליין דאין מומין בידה ממזרת נמי תנסיב לעבד: **עבד כנעני אין לו חיים.** שיגו מתיחס אחר אביו דכתיב (בראשית כב) עם החמור עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב שילכו אי מינסבא לעבדא לא מהני מידי: **אי אקדמתיך אטברתיך לנך.** אם הייתי מכירך קודם שנשאת אשה הייתי משיאך עלה לטהר בניך: **שפיר.** שהיה אומר לו ליקח שפחה: **מאי ניהו.** מאי הוה אמר ליה איסורא לא היה מינסיב עלה למיעבד. ומשני דמינסיב לו עלה ואמר ליה זיל גנוב ותיזדבן לעבד עברי ותהא שפחה מותרת לך דמכלהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית ולא מוכר עצמו[ז] ולהכי נקט זיל גנוב. והוא הדין נמי מצי לאקשויי מי שרי לאנסובי עלה למיגנב אלא מקשה אחרת סלקיה דאי הוה מקשי ליה הא הוה מצי ליה לשנויי אלא דאמר ליה מכור עצמך לעבד עברי וכרבי אליעזר דאמר בפרק קמא (לעיל דף יד:) זה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית: **ואמאי מר.** כמסכת ערכין: **אלא בזמן שהיובל נוהג.** דמצי למקרי ביה עד שנת היובל יעבוד [1]עמך[2]: **לא יצא לו.** דור אחריו הוא מוסר לו שפחה כנענית ולא יצא אפילו אין בו לד ממזרות אלא מאותו: **כולד כמעי כהמה דמי.** שאין מתייחס אחר אביו כלל:

הדרן עלך האומר

עשרה יוחסין עלו מבבל. כשעלו בני הגולה. וכגמרא מפרש לה דאשמועינן שמשפחות שבבבל מיוחסות הן שהפרש עזרא כל הפסולין משם והולכין עמו[ז]: **חללין.** כהנים חללין שנולדו מפסולי כהונה: **וחרורי.** משוחררי: **נתיני.** גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרינן ביבמות (דף עח:) דוד גזר עליהם: **שתוקי ואסופי.** מפרש להו ואזיל איזהו שתוקי כו': **לויי וישראלי חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה.** אבל כהנים כחללי גירי וחרורי לא שחללה בלאו וגיורת ומשוחררת בחזקת זונה[ז]: **גירי וחרורי ממזרים כו' מותרים לבא זה בזה.** דקסבר קסל גרים לא איקרי קהל[ז] ולא הוהרו ממזרים לבא בקהל גרים אבל לויים ישראלים בממזרי לא ושתוקי ואסופי פסק ממזרים הם ומותרים להתערב בממזרים כדאמר בגמרא (לקמן דף עג.) בקהל ודאי הוא דלא יבא בקהל פסק יבא: **ואינו מכיר אם אביו.** וכשקורא[3] פלוני אבא אמו משתקתו: **בדוקי.** בגמרא[4] מפרש ליה: **גמ' מילתא אגב אורחיה קא משמע לן.** על פי דרכו שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיענו ולמדנו דבר חדש כלישנא דנקט ולמדנו עוד ממנו דל"ו גבוה מבבל: **כשלמא כיש המקדש גבוה.** דשמעת מינה דהא בארץ ישראל משמעי קרא:

הדרן עלך האומר

לישא שפחה וישתרר הבנים. אלא אי אמרת. שעמא דרבי טרפון דיעבד, אבל לכתחלה אסור, ודאי רבי שמלאי לא משיאו עצה שיגנוב ועבד עברי שמכרוהו ב"ד מותר בשפחה ולא מוכר עצמו [לעיל יד, ב], ולהכי נקט זיל גנוב. והוא הדין דמצי לאקשויי מי שרי לאנסובי עצה למגנב, אלא דהוה מתרץ ליה דס"ל כר' אליעזר דאמר (שם) אפילו מוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית. והאמר מר. במסכת ערכין (כט. א). **אין דין** עבד עברי נוהג [אלא בזמן שהיובל נוהג]. דקרינן ביה עד שנת היובל יעבוד עמך (ויקרא כה, מז). הלכה כרבי טרפון. דמזגו נושא שפחה אפילו לכתחלה דאפילו איסורא דרבנן ליכא שלא גזרו על השפחה למנוע מפני תקנת בניו. **סליק פירקא. מתני'.** עשרת יוחסין עלו. כשעלו (לגולה) [בני הגולה]. חללי. כהנים שנולדו מן ה[ז]הפסולות לכהונה. חרורי. משוחררים. נתיני. גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרינן ביבמות [עח. כן] דדוד גזר עליהם. לבא. כהני לויי וישראלי מותרים לשאת זה את זה. אבל חללה היא בלאו לכהן וגיורת ומשוחררת ספק זונות נינהו. גרי. קסבר לא איקרי קהל.

מסורת הש"ס

[1] תמורה סה:, כ) יומא עח., ג) [יומא פה:], ד) ניטין סה. ערכין כט., ה) [כתו"י וטף: מתיבו], ו) יומא פה., ז) [כתו"י וטף: לאדון ישראל], ח) סח עו. [לקמן עד.], ט) [כתו"י וטף: דאדון ישראל נטיה מבבל], י) זבחים יד: סנהדרין פז., כ) [כדפר"ר שמואל], יא) [דברים כג], מ) [לעיל יד ע"ב], נ) [ויקרא כה, מ. וע"פ ערכין כט ע"א], ס) [כתו"י שכרי"ף וטף: לאדון ישראל], ע) [יומא סח ע"א], פ) [ע"פ תוד"ה אין זוטה], צ) [לקמן עג ע"א], ק) [כתו"י שכרי"ף: לפלוני], ר) [כדפר"ר הוה לשיעור ליה, ומל"ל דהוה מלי לשיעור ליה], ש) [וע"פ תוס' לעיל טו ע"א ד"ה ואדון הבעל], ת) [מל"ל מן הפסולין, וכ"ה ברש"י שכרי"ף].

תורה אור השלם

1. אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו: שמות כא ד
2. לא יבא ממזר בקהל יי גם דור עשירי לא יבא לו בקהל יי: דברים כג ג
3. נשא את ראש בני קרח מתוך בני לוי למשפחתם לבית אבתם: במדבר ד כ
4. כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר יי אלהיך בו: דברים יז ח

מוסף רש"י

הולד כמותה. משומרר, דבריו קיימין. והולד עבד (תמורה כה:). מאי תלמודא. קרא משמע עפי מר' יוסי הגלילי, דמשמע דהולדות הולכין אחר האם (שם). אין עבד עברי נוהג. דאינו נמכר בזמן הזה (ערכין כט:). אלא בזמן שהיובל נוהג. דנעשין ואים אל משפחתו תשובו (ויקרא כה:).

הדרן עלך האומר שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל. וקמת ועלית אל המקום, שמע מינה אין לך עיר כארץ ישראל שאין ירושלים גבוה ממנה (סנהדרין פז:). מכל שערך קרי עלייה משם לבית המקדש (בחתים נד:).

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי' פ"ז מהלי' עבדים הלכה ה טוש"ע יו"ד סימן רסו סעיף סא:
קיד ב מיי' פט"ו מהלי' איסורי ביאה הלי' ג סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף כ:
קטו ג מיי' פ"א מהלי' עבדים הלי' י סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סימן רמז סעיף יד:
קטז ד מיי' פט"ו מהלי' איסורי ביאה הלי' ד סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף כ:
קיז ה מיי' שם הלי' ג טוש"ע שם סעיף יח:
א ו מיי' פט"ו מהלי' איסורי ביאה הלי' טו טוש"ע אה"ע סימן ח סעיף ח:
ב ז מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף ב ג:
ג ח מיי' פט"ו שם הלי' לג:
ד ט מיי' שם הלכה יב:
ה י מיי' שם הלכה יג טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף לח:

הגהות הב"ח

(ז) בשבשנה שנשא שפחה בנה עבד: (כ) רש"י ד"ה אלא וכו' עתן הס"ד ואמ"כ מ"ש לו. לא יבא לו:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' ומ"ל זיל גנוב ואתיזדן כעבד עברי. מה שמקשים הכולם ממקרא אלא דאם כגון יבא כגון יצא ובכא ע"כ לא היה נשוי דאם כן מאי קאמר רבי שמלאי מי אקדימתך אלא ר"ל מקמי שנשא ובפרש"י קונטרס זו כתובה של ספר דברי דוד לרש"ז פרשת משפטים והכרים מזה דתה שאמר הפסוק בגפו יצא היינו שאין אחדון יכול לנסות אבל אם הוא רוצה מותר בשפחה ומה"מ גם המ"ל פ"ג מהלי' עבדים הלי' ד' בשם הריטב"א ישוש"ב ודו"ק:

תוס' ר"י הזקן

אין לו חיים. לעולם לכתחלה מותר, ואפילו הכי ממזרת אין לה תקנה שאם תנשא לעבד אין הבן מתיחס אחריו אלא אחריה ונמצא שהוא ממזר. אם קדמתך. אם הכרתיך קודם שנשאת אשה הייתי משיאך עצה שבניה יהיו כשרים. לכתחלה. ממזר בשפחה מותר, הילכו שהיה משיאו

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com